

Pääkaupunkiseudun ateistit ry:n lausunto asiassa HE 127/2021 vp

(Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi perusopetuslain, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain, lukiolain ja tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta)

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle**Lakiehdotusten teksteissä korjattavaa/parannettavaa:**

Laki perusopetuslain muuttamisesta. Lain johtolauseessa kumottavia säännöksiä koskevan pilkun sisältävän tekstin ”sellaisina kuin ne ovat,” voisi muuttaa sujuvampaan muotoon ”sellaisina kuin niistä ovat”.

36 h §: Pykälän loppuun on palautettava sana ”jälkeen”.

Laki lukiolain muuttamisesta. 41 §:n 3 momentti: Tavutus ”epä-ämisen” on korjattava muotoon ”epää-misen”.

42 §:n 1 momentti: Teksti ”Ennen 41 §:n 1 tai 4 momentissa” on muutettava muotoon ”Ennen 41 §:n 1 momentissa”, ja teksti ”Edellä 41 §:n 1 ja 4 momentissa” on muutettava muotoon ”Edellä 41 §:n 1 momentissa”. Perustelu: 41 §:n 4 momentti on ehdotettu kumottavaksi.

54 §: Sana ”päätökseen” esiintyy tarpeettomasti ja häiritsevästi kahteen kertaan, jolloin jompikumpi sen ilmentymä on poistettava (voimassa olevan lain mallin mukaan olisi poistettava edellinen). Sanan ”taikka” voi keventää muotoon ”tai”.

Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta. 2 §: Sanasta ”tutkinto-koulutukseen” on poistettava ensimmäinen tavuviiva.

Säännöskohtaissa perusteluissa korjattava pykäläviittaus:

Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta. 20 §: Tekstissä ”ehdotetun perusopetuslain 34 §:n 2 momentin” on ”34”:n sijasta oltava ”35”.

Yhteistyö huoltajien kanssa. Lakiehdotusten perusteluissa viitataan tavan takaa yhteistyöhön huoltajien kanssa kuten esimerkiksi perusopetuslain tapauksessa (s. 5): ”Yhteistyövelvoite turvallisuuden ja työrauhan takaamisessa konkretisoituu usean säännöksen kautta.” Valiokunta voisi olla aloitteellinen siinä, että asianomaissa laeissa yhteistyöstä säädettäisiin kattavasti toisin kuin nykyisin. Voimassa olevissa laeissa säädetään seuraavaa.

Perusopetuslain (628/1998) 3 §:n alkuperäisenä säilyneen 3 momentin mukaan opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 124 §:n 2 momentin mukaan koulutusta järjestettäessä tulee olla yhteistyössä alle 18-vuotiaiden opiskelijoiden huoltajien kanssa. Lukiolain (714/2018) 31 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan nuorille tarkoitettuun lukiokoulutuksen oppimäärään kuuluvia opintoja järjestettäessä koulutuksen järjestäjän tulee olla yhteistyössä opiskelijoiden huoltajien kanssa. Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain (1215/2020) 26 §:n 1 momentin mukaan koulutuksen järjestämisessä sovelletaan, mitä asianomaisen järjestäjän osalta perusopetuslaissa, lukiolaissa tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään mm. yhteistyöstä opiskelijoiden huoltajien kanssa.

Lukiolain 22 §:n 4 momentin mukaan alle 18-vuotias hakija voidaan ottaa suorittamaan aikuisille tarkoitettua lukiokoulutuksen oppimäärää ainoastaan

hakijan terveydentilaan tai henkilökohtaiseen elämäntilanteeseen liittyvästä perustellusta syystä. Tällaisia opiskelijoita on. Lukiolain 31 §:n 1 momentin ensimmäinen virke olisikin syytä muuttaa seuraavaan muotoon: **Koulutuksen järjestäjän tulee olla yhteistyössä alle 18-vuotiaiden opiskelijoiden huoltajien kanssa.**

Alle 18-vuotiaita opiskelijoita on myös aikuisten perusopetuksessa, josta säädetään perusopetuslain 46 §:ssä. Pykälän 1 momentin toisen virkkeen mukaan aikuisten perusopetukseen sovelletaan, mitä mm. 3 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään. Alunperin, samaa tarkoittaen, pykälän 1 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan muille kuin oppivelvollisille annettavasta perusopetuksesta on soveltuvin osin voimassa, mitä mm. 3 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään. Sitten 1.1.2018–31.7.2021, jälleen samaa tarkoittaen, pykälän 1 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetukseen sovelletaan, mitä mm. 3 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään.

Siis aikuisten perusopetuksesta on tarkoituksellisesti suljettu pois 3 §:n 3 momentin soveltaminen. Perusopetuslain 3 §:n 3 momentti olisikin ensin täsmennettävä seuraavasti: **Opetuksessa tulee olla yhteistyössä oppilaiden huoltajien kanssa.** Sitten 46 §:n 1 momentin toinen virke olisi muutettava seuraavaan muotoon: **Aikuisten perusopetukseen sovelletaan, mitä mm. 3 §:ssä säädetään, kuitenkin niin, että 3 §:n 3 momentissa oppilaiden huoltajilla tarkoitetaan alle 18-vuotiaiden opiskelijoiden huoltajia.**

Syy sille, että vuoden 1999 alussa voimaan tulleessa koulutusta koskevassa lainsäädännössä (HE 86/1997 vp) ei aikuisille tarkoitetussa lukiokoulutuksessa eikä aikuisten perusopetuksessa vaadittu yhteistyötä alle 18-vuotiaiden opiskelijoiden huoltajien kanssa, oli ilmeisesti se, että oli haluttu jatkaa aiemman mallin mukaisesti ja säästää koulutuksen ja opetuksen järjestäjät sellaiselta velvollisuudelta. Tietysti voitaisiin myös ajatella, että opiskelijat oli siten haluttu säästää huoltajien mahdollisesti haitalliselta puuttumiselta heidän opiskeluunsa. Mutta siitä tuskin oli kyse. Sikäli yhteistyö olisi sallittua.

On huomattava, että oppivelvollisuuslain (1214/2020) 2 §:n nojalla oppivelvollisuus päättyy viimeistään oppivelvollisen täyttäessä 18 vuotta, että 4 §:n mukaan oppivelvollisuutta voi suorittaa myös aikuisten perusopetuksessa 5 §:ssä tarkastelluissa tilanteissa ja että 9 §:n mukaan oppivelvollisen huoltajan on huolehditava siitä, että oppivelvollinen suorittaa oppivelvollisuuden. Huoltajia auttaisi, jos opetuksessa olisi oltava yhteistyössä huoltajien kanssa.

Vaativasta aikuisten perusopetukselle olla yhteistyössä huoltajien kanssa ei valitettavasti kuitenkaan voitaisi säästää yllä kuvatulla yksinkertaisella tavalla. Nimittäin yllä ”mm.” tarkoittaa kaikkia niitä muita perusopetuslain säännöksiä, joita aikuisten perusopetukseen sovelletaan, ja sovellettavien säännösten luettelon päivittäminen perusopetuslakia muuttaessa on aina laiminlyöty. Ainoastaan 1.1.2018 voimaan tulleella 46 §:n muutoksella (1507/2016), jolla aikuisten perusopetuksen rakenne muutettiin maahanmuuttaneiden suuresti kasvaneen perusopetuksen tarpeen tähden, luetteloa muutettiin jättämällä siitä pois opetuksen sisältöön viitannut ”11 §”. Tarvittaisiin luettelon kokonaispäivitys. Luetteloa ei selvästikään ole mahdollista päivittää yksittäisin säännöksin. Päivityksessä luetteloa olisi samalla täydennettävä viittauksin, että kuitenkin sovellettavissa säännöksissä tarkoitetut oppilaan huoltajan tahdonilmaisut tekee, myös alaikäisenä, opiskelija. Näin erityisesti 13 §:ssä uskonnon ja elämänkatsomustiedon opetuksesta.

Yhdistyksemme teki 7.4.2017 opetus- ja kulttuuriministeriölle perustellun

esityksen 46 §:n luettelon päivityksestä tällä tavalla menetelmänä ja tavoitteena yhdenmukaisuus lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain kanssa (kahdeksan täydennystä 2017–2020). Luetteloon ei tällöin olisi syytä lisätä 35 a §:ää kasvatustieteistä. Mitään kumottavia perusteluita huoltajan valalle aikuisten perusopetuksessa ei perusopetuslain ja sen muutosten esitöissä löytynyt. Yhdistyksen puheenjohtaja tuki esitystämme kantelemalla eduskunnan oikeusasiamiehelle Opetushallituksesta sen jouduttua vaikeuksiin aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa luettelon päivittämättömyyden tähden, kuten erityisesti 3 §:n 3 momentin luettelosta puuttumisen vuoksi. (Kantelu olikin tarpeen; pelkkä lakiesitys ei riittänyt.) Monipolvisen kanteluketjun jälkeen eduskunnan apulaisoikeusasiamies siirsi kantelun opetus- ja kulttuuriministeriön käsiteltäväksi. Ministeriö (ylivoimainen Eeva-Riitta Pirhonen & johtaja Jari Rajanen) antoi 13.12.2017 apulaisoikeusasiamiehelle vaaditun lausunnon. Sen mukaan tarpeenmukaiset säännösmuutosesitykset on tarkoitus antaa vuoden 2018 aikana ja opetussuunnitelman perusteita päivitetään säännösmuutosten mukaisesti. Mutta luvattuja säännösmuutosesityksiä ei ole kuulunut.

Hallituksen esitys ja aikuisten perusopetus. Terminologinen muutosehdotus 5 §:n 1 momentissa, että kunta päättää aikuisten perusopetuksen järjestämisestä, on aiheellinen, ja se olisi voitu toteuttaa jo laissa 1216/2020. Tämä on hallituksen esityksessä ainoa viittaus aikuisten perusopetukseen.

Hallituksen esityksessä olisi ollut asiallista todeta perusopetuksen lainsäädännön ja käytännön nykytilaa ja sen arviointia koskevassa luvussa, että aikuisten perusopetuksen sääntely on epätasallista, koska 46 §:n alun luettelo muista tähän opetukseen sovellettavista perusopetuslain säännöksistä on päivittämätön. Valiokunnan olisi syytä korjata mietinnössään tämä arvioinnin puute ja ehdottaa 46 §:n päivittämisestä lausumaa.

Voi myös kysyä, täyttääkö aikuisten perusopetuksen sääntely perustuslain 2 §:n vaatimuksen, että julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Koskeeko esimerkiksi voimassa oleva 36 a §, joka ei ole 46 §:n luettelossa, myös aikuisten perusopetusta? Niin on varmaankin ajateltu, mutta julkisen vallan käytön perustuminen sellaiseen kuvitelmaan ei ole lakiin perustumista. (Yhdistyksemme yllä mainittu lakiesitys lisäisi 36 a §:n sovellettaviin säännöksiin.) Entä tulisiko 36 a §:n ehdotettujen muutosten koskea myös aikuisten perusopetusta? (Yhdistyksemme käsityksen mukaan tulisi. Jos 46 §:n luettelo olisi jo kunnossa, hallituksen esityksessä voisi tällöin 36 a §:n 1 momentin muutosten perusteluissa huomauttaa, että aikuisten perusopetuksessa olevat opiskelijat ovat pääsääntöisesti vähintään 16-vuotiaita.) Valiokunnan olisi harkittava lausunnon pyytämistä perustuslakivaliokunnalta 46 §:n tilanteesta ja sen hallituksen esityksen käsittelylle aiheuttamasta hankaluudesta.

Perustuslakivaliokunnalla voisi olla sanottavaa siitäkin, että uutta 3 a §:ää lapsen edun ensisijaisuudesta ei hallituksen esityksessä ehdoteta lisättäväksi 46 §:n luetteloon (nykyisellään vielä vasta periaatteellisesti). Eikö Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimusta tältä osin halutakaan korostaa myös aikuisten perusopetuksessa oppivelvollisuutta suorittavien suhteen?

Allekirjoitus (kynättä): Matematiikan dosentti Jouni Luukkainen
puheenjohtaja, Pääkaupunkiseudun ateistit ry [www.ateistit.fi]
Wallininkuja 2 C 53, 00530 HELSINKI
p. 045 2129 763; jouni.luukkainen@helsinki.fi